

DOI: 10.34015/2523-4552.2026.2.15

УДК 351.74:364.4

Стецюк С. П.,

*доктор філософії з галузі право, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії проблем міжнародного кримінального судочинства навчально-наукового інституту воєнної історії, права та соціальних наук Національного університету оборони України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7959-9137>*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПЕРЕХОДУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ КАР'ЄРИ

У статті проведено дослідження зарубіжного досвіду функціонування системи переходу військовослужбовців до цивільного життя після завершення військової кар'єри як складової державної ветеранської політики. Актуальність теми зумовлена зростанням кількості ветеранів в Україні в умовах широкомасштабної збройної агресії та необхідністю вдосконалення правових і організаційних механізмів соціальної, професійної, медичної та психологічної реінтеграції військовослужбовців.

У результаті дослідження встановлено, що у США та Канаді перехід військовослужбовців до цивільного життя розглядається як комплексний і багаторівневий процес, який починається задовго до звільнення зі служби. У США ключовим інструментом є програма Transition Assistance Program, що забезпечує поетапну підготовку військовослужбовців до переходу через систему консультацій, оцінювання компетентностей, фінансового планування та сприяння працевлаштуванню. У Канаді застосовується модель Veterans Well-being, яка базується на семи взаємопов'язаних критеріях і передбачає індивідуалізований супровід у процесі реінтеграції.

Встановлено, що у досліджуваних державах перехід військовослужбовців до цивільного життя розглядається не як разова адміністративна процедура звільнення зі служби, а як довготривалий, багаторівневий і структурований процес реалізації ветеранської політики.

Доведено, що ефективність зарубіжних систем переходу забезпечується інституційною цілісністю, чіткою міжвідомчою взаємодією, раннім плануванням завершення військової служби, а також індивідуалізацією підходів до кожного військовослужбовця. Важливим елементом є безперервність соціальної, медичної та професійної підтримки після звільнення зі служби, що

сприяє зниженню соціальних ризиків, підвищенню рівня адаптації та інтеграції ветеранів у цивільне середовище.

На основі проведеного аналізу обґрунтовано доцільність адаптації позитивного зарубіжного досвіду до умов функціонування системи ветеранської політики України. Водночас адаптація зарубіжного досвіду повинна здійснюватися з урахуванням особливостей українських реалій, насамперед умов воєнного стану, масштабів мобілізації, обмеженості державних ресурсів, а також зростання кількості ветеранів і ветеранок.

Ключові слова: *військовослужбовці, військова служба, військова кар'єра, збройна агресія, демобілізація, ветерани, державні гарантії, соціальний захист, суб'єкти владних повноважень, громадянське суспільство.*

Постановка проблеми. Чотирірічний період широкомасштабної збройної агресії проти України засвідчив, що забезпечення належного рівня обороноздатності держави вимагає системного підходу до всіх її компонентів, у тому числі й тих, які безпосередньо не пов'язані з бойовим застосуванням військ. Одним із таких компонентів є формування та реалізація ефективної системи переходу військовослужбовців до цивільного життя після завершення військової кар'єри.

До 2022 року питання переходу військовослужбовців до цивільного життя після завершення військової кар'єри не належало до пріоритетів державної політики. Наявні механізми державної підтримки здебільшого зводилися до надання базових соціальних гарантій і компенсацій. Водночас питання професійної реінтеграції, перепідготовки, працевлаштування та створення сталої системи взаємодії з особами, звільненими у запас, залишалися недостатньо врегульованими як на нормативному, так і на організаційному рівнях.

Із початком повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України державою було вжито декілька важливих заходів у зазначеній сфері. Зокрема, прийнято За-

кон України «Про внесення зміни до пункту 5 статті 8 Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” щодо системи переходу від військової кар'єри до цивільного життя» від 29.07.2022 № 2488-IX [1], схвалено Стратегію формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та операційний план заходів з її реалізації у 2025–2027 роках [2], а також Стратегію ветеранської політики на період до 2030 року та операційний план заходів з її реалізації у 2024–2027 роках [3]. Крім того, Кабінетом Міністрів України розроблено та внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону України від 25.08.2025 № 13696 «Про основні засади державної ветеранської політики щодо ветеранів і ветеранок, які брали участь у відсічі збройній агресії Російської Федерації проти України» [4], який спрямований на визначення засад державної ветеранської політики, правового статусу ветеранів і ветеранок, членів їхніх сімей та сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, а також видів їхньої державної підтримки.

Однак війна триває, і кількість ветеранів і ветеранок, які після заве-

ршення проходження військової служби повертаються до цивільного життя та стикаються з комплексом правових, медичних і соціальних проблем, дедалі збільшується. На сьогодні перехід до цивільного життя після завершення військової кар'єри передбачає проходження складних процедур демобілізації, а також відновлення соціальних і професійних зв'язків. Попри те, що мережі соціальної підтримки частково полегшують цей процес, зазначена категорія осіб продовжує стикатися з низкою бар'єрів, серед яких особливої ваги набувають адміністративні перешкоди.

Ураховуючи викладене, вважаємо, що у процесі подальшого розвитку національної системи переходу військовослужбовців до цивільного життя особливої актуальності набуває аналіз зарубіжного досвіду у цій сфері. Так, у багатьох державах уже сформовано розвинені моделі соціальної та професійної реінтеграції ветеранів і ветеранок, які включають інституційно закріплені механізми підтримки, міжвідомчу координацію та комплексні програми адаптації. Дослідження таких зарубіжних моделей дає змогу виявити ефективні організаційно-правові підходи, оцінити їхню результативність та визначити можливості адаптації до українських реалій сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання переходу від військової служби до цивільного життя, а також правового статусу та соціально-правового захисту ветеранів війни у різні періоди досліджувалися у працях вітчизняних науковців, зокрема В. С. Москвича, А. В. Боровика, О. А. Морозова, Г. І. Слозанської, Є. П. Гордієнка,

С. В. Горбенка, І. М. Коропатніка та інших. Водночас, незважаючи на наявність наукових досліджень з окресленої проблематики, низка дискусійних питань, пов'язаних із переходом військовослужбовців до цивільного життя після завершення військової кар'єри, і сьогодні залишається предметом наукових дискусій та подальшого опрацювання.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в розгляді зарубіжних моделей функціонування систем переходу військовослужбовців до цивільного життя після завершення військової кар'єри, насамперед на прикладі США та Канади, з урахуванням їх нормативно-правових, організаційних і програмних складових. Отримані результати дозволять обґрунтувати можливість адаптації позитивного зарубіжного досвіду до умов функціонування системи ветеранської політики України.

Виклад основного матеріалу. У зарубіжній літературі перехід військовослужбовців до цивільного життя після завершення військової кар'єри визначається як «період реінтеграції до цивільного життя, що охоплює процес необхідних змін, через які проходить військовослужбовець після завершення військової кар'єри» [5]. Необхідно також зазначити, що в провідних державах НАТО процес переходу військовослужбовців до цивільного життя після завершення військової кар'єри такий же важливий, як процеси рекрутингу, проходження військової служби та звільнення зі служби.

На думку зарубіжних вчених, основоположними компонентами системи переходу є: комплексне визначення правового статусу ветерана; допомога в працевлаштуванні;

залучення сімей у перехідний період; культура визнання переходу; урахування унікальних потреб ветеранів у сфері здоров'я та соціальної допомоги; вчасне та належне залучення ветеранів до громад; вимірювання результатів переходу; визначення рамки переходу [6].

Досвід США. Програма допомоги з переходу від військової служби до цивільного життя (Transition Assistance Program, далі – ТАР) була запроваджена Конгресом США у межах Закону про національну оборону у 1991 році (*National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1991*) [7]. У 2011 році Конгрес ухвалив закон Про забезпечення можливостей працевлаштування ветеранів (*Veterans Opportunity to Work*) [8], який встановив обов'язковість участі у ТАР для військовослужбовців, які мають не менше 180 днів безперервної військової служби. Відповідно до зазначеного закону, військовослужбовці зобов'язані долучитися до ТАР у межах 24 місяців до передбачуваної дати виходу на пенсію або протягом 12 місяців до очікуваної дати звільнення зі служби.

Міноборони регулює виконання програми ТАР, в тісній співпраці з Міністерствами у справах ветеранів (Department of Veterans Affairs (VA)), праці (Department of Labor (DOL)), освіти (Department of Education (ED)), внутрішньої безпеки (Department of Homeland Security (DHS)), Управлінням з питань малого бізнесу (Small Business Administration (SBA)) та Управлінням з роботи з персоналом (Office of Personnel Management (OPM)).

Етапи та тривалість переходу:

18–24 місяці до звільнення зі служби: запис на прийом до консуль-

танта ТАР; у разі виходу на пенсію – планування та відвідування індивідуального первинного та передпенсійного консультування; визначення відповідального виконавця (наставника); створення облікового запису в LinkedIn та формування загальної стратегії переходу до цивільної кар'єри.

12–18 місяців до звільнення зі служби: планування та проходження індивідуального первинного консультування та консультацій перед звільненням; оцінювання професійних навичок і компетенцій; аналіз фінансового стану та визначення готовності до переходу; за потреби – консультація з фінансовим радником; реєстрація та участь у семінарах ТАР і додаткових заходах; підготовка первинного резюме.

6–12 місяців до звільнення зі служби: початок пошуку працевлаштування;

підготовка та надсилання цільових резюме; організація перевезення особистих речей (у разі планованого переїзду); оновлення заповіту та інших юридичних документів; оформлення медичних пільг через Офіс у справах ветеранів; у разі виходу на пенсію – планування консультації в пенсійному офісі (Service Retirement Office); участь у ярмарках вакансій.

3 місяці до звільнення зі служби: перегляд форм DD 2648 і DD 214, що містять дані про службу військовослужбовця та використовуються для оформлення його переходу до цивільного життя і отримання ветеранських пільг; вивчення доступних варіантів медичного страхування та здійснення реєстрації в системі TRICARE (у разі виходу на пенсію), яка забезпечує медичне страхування

для військових пенсіонерів та їхніх сімей; реєстрація в системі охорони здоров'я Офісу у справах ветеранів; консультація з радником з питань пільг Офісу у справах ветеранів; отримання інформації про ветеранські пільги через VA.gov; подання заявки на кар'єрне планування та профорієнтацію; початок подання заяв на вакансії та проходження співбесід (за потреби); остаточне планування переїзду (у разі необхідності); подання заяви на отримання інвалідності через Veterans Service Officer; оформлення пенсійних документів (DD Form 2656) у разі виходу на пенсію; звернення до Military OneSource для отримання додаткових ресурсів підтримки.

Після звільнення / виходу на пенсію: зберігання завірених копій форми DD Form 214 як основного офіційного документа, що підтверджує проходження військової служби, характер звільнення та необхідний для доступу до ветеранських пільг і державних програм; оновлення контактної інформації у системі Офісу у справах ветеранів з метою забезпечення безперервного доступу до медичних, соціальних та фінансових пільг, а також отримання офіційних повідомлень; підтримання професійної онлайн-присутності в LinkedIn для збереження та розвитку професійних контактів, пошуку кар'єрних можливостей і інтеграції в цивільне професійне середовище; реєстрація в програмах підтримки ветеранів, що забезпечують доступ до консультаційних, соціальних, психологічних та професійних послуг після завершення служби; оформлення додаткових пільг, включаючи медичне та стоматологічне страхування, соціальну підтримку, а також інші види компе-

нсацій, передбачених статусом ветерана; використання ресурсів Military OneSource протягом 365 днів після звільнення, включаючи консультаційну, психологічну та інформаційну підтримку, спрямовану на адаптацію до цивільного життя [9].

Досвід Канади. Система нормативно-правового регулювання переходу від військової служби до цивільного життя (Military to Civilian Transition) у Канаді функціонує на засадах міжвідомчої взаємодії та забезпечення всебічного благополуччя (*well-being*) ветеранів. Основним нормативно-правовим актом з питань переходу військовослужбовців до цивільного життя після завершення військової кар'єри є закон "Про благополуччя ветеранів" (Veterans Well-being Act) [10], що закріпив перехід державної ветеранської політики від моделі виплати компенсацій до надання послуг із соціальної адаптації. Цей Закон регулює питання отримання допомоги з працевлаштування, фінансової підтримки та медико-психологічної реабілітації ветеранів і членів їх сімей.

Організаційне забезпечення процесу переходу покладено на Групу перехідного періоду Збройних сил Канади (*CAF Transition Group*), яка підпорядкована Міністерству національної оборони (DND) та Збройним силам Канади (CAF) і безпосередньо співпрацює з Міністерством у справах ветеранів (VAC).

Модель благополуччя, що застосовується в Збройних силах Канади та Міністерстві у справах ветеранів Канади, ґрунтується на семи взаємопов'язаних критеріях: ціль; фінанси; здоров'я; життєві навички; соціальна інтеграція; житло та фізичне середовище; культурне та соціа-

льне середовище. Зазначені критерії є обов'язковими для врахування під час планування успішного переходу військовослужбовців до цивільного життя.

Етапи та тривалість переходу у межах кожного з критеріїв:

Критерій "Ціль"

7-12 місяців до звільнення зі служби: вивчення варіантів подальшої освіти у разі продовження навчання; оцінювання та зарахування попереднього навчання і військового досвіду; визначення можливих варіантів другої кар'єри; участь у семінарах з кар'єрного переходу; консультації з фахівцями служб працевлаштування; оновлення або підготовка резюме; підготовка до співбесід; визначення відповідності військових спеціальностей цивільним професійним класифікаціям; участь у програмах професійної реабілітації Збройних сил Канади.

1-6 місяців до звільнення зі служби: розгляд можливостей працевлаштування в державному секторі; використання пріоритетного права на працевлаштування (за наявності); визначення професійних інтересів і кар'єрних цілей; запит рекомендаційних листів; ознайомлення з освітніми та кар'єрними програмами Міністерства у справах ветеранів Канади.

Протягом 1 місяця з дня звільнення зі служби: подання заяви на отримання освітніх і навчальних пільг Міністерства у справах ветеранів Канади у разі відповідності критеріям участі, з метою фінансування або підтримки подальшої освіти, професійної підготовки чи перекваліфікації; подання заявки на отримання послуг Міністерства у справах ветеранів Канади щодо підтримки

кар'єрного переходу, включаючи консультаційні послуги, професійну орієнтацію та сприяння працевлаштуванню, за умови відповідності встановленим вимогам.

Критерій "Фінанси"

7-12 місяців до звільнення зі служби: перевірка документів щодо страхових та компенсаційних виплат; оцінювання пенсійного забезпечення та післяслужбових виплат; розроблення фінансового плану переходу; консультація з фінансовим радником; подання заяви на субсидію у зв'язку з інвалідністю (T2201) (за потреби); оновлення фінансового профілю в MyVAC.

1-6 місяців до звільнення зі служби: подання заяви на пенсійні виплати; визначення та планування погашення боргових зобов'язань.

Протягом 1 місяця з дня звільнення зі служби: підтвердження вимог щодо страхування життя після звільнення; оформлення бонусної картки для ветеранів; Заповнення форми пенсійного плану Канади.

Критерій "Здоров'я"

7-12 місяців до звільнення зі служби: консультації з представниками Збройних сил Канади щодо медичного переходу до цивільних медичних установ. підписання необхідних форм згоди.

1-6 місяців до звільнення зі служби: звернення до представників Інформаційного центру сімей військовослужбовців щодо участі в Програмі підтримки сімей ветеранів; узгодження плану медичного забезпечення з медичним персоналом Збройних сил Канади з метою забезпечення безперервності медичного супроводу після завершення служби; підготовка переліку лікарських засобів і медичних послуг, а також пере-

вірка обсягу покриття медичних гарантій після звільнення (зокрема в межах програм Medavie Blue Cross, Sun Life та інших відповідних страхових механізмів); проходження медичного огляду при звільненні зі служби; подання заяви на отримання компенсацій у зв'язку з інвалідністю (за наявності підстав); ознайомлення з доступними медичними та реабілітаційними послугами та умовами їх надання; встановлення контактів із цивільними медичними закладами та фахівцями; подання заяви на участь у програмах медичної реабілітації.

Протягом 1 місяця з дня звільнення зі служби: подання заяви на отримання провінційної картки медичного страхування; пошук та участь у програмах або курсах, спрямованих на підтримання здорового способу життя та оздоровлення.

Критерій "Життєві навички"

12 місяців (або більше) до звільнення зі служби: участь у семінарі з довгострокового планування кар'єри та життя після завершення служби; реєстрація в центрі переходу до цивільного життя Збройних сил Канади.

7-12 місяців до звільнення зі служби: планування процедури звільнення зі служби, зокрема створення облікового запису на вебсайті Спілки ветеранів Канади та подання відповідного запиту на звільнення; планування та раціональне використання залишку щорічної відпустки; проходження первинної співбесіди щодо процесу переходу до цивільного життя; перегляд навчальних відеоматеріалів щодо переходу до цивільного життя на платформі SCAN.

1-6 місяців до звільнення зі служби: організація зустрічі з представником фінансової служби під-

розділу для врегулювання питань, пов'язаних із розрахунками та фінансовими виплатами; проходження розширеного курсу з переходу до цивільного життя через платформу DLN; подання запиту на оформлення пенсійного пакета за 30 днів до звільнення та своєчасне заповнення необхідних даних для його отримання; проходження консультаційної співбесіди з представником Спілки ветеранів Канади щодо процесу переходу до цивільного життя; отримання копії особової справи військовослужбовця; заповнення анкети CAF Exit Survey (<https://survey-sondage.forces.gc.ca/snapwebhost/s.asp?k=162023358390>).

Протягом 1 місяця з дня звільнення зі служби: підтвердження отримання пенсійних документів і форм.

Критерій "Соціальна інтеграція"

1-6 місяців до звільнення зі служби: здійснення обміну контактною інформацією з співслужбовцями, з якими є бажання підтримувати зв'язок; вступ до військових асоціацій, спілок, ветеранських організацій тощо; створення власної мережі соціальних контактів поза межами військового середовища; розгляд можливості приєднання до груп зі спільними переконаннями, мовою або культурою; розгляд можливості участі у спортивних заходах, асоціаціях або тренувальних програмах, які відповідають вашим інтересам; розгляд можливості залучення до діяльності, пов'язаної з духовним розвитком; розгляд варіантів участі у волонтерській діяльності; підтримання та зміцнення зв'язків із родиною та друзями.

Протягом 1 місяця з дня звільнення зі служби: розгляд можливості

виконання ролі наставника після завершення служби для військовослужбовців, які перебувають у процесі переходу до цивільного життя; визначення рівня та формату подальшої взаємодії зі спільнотою ветеранів.

Критерій "Житло/фізичне середовище"

7-12 місяців до звільнення зі служби: визначення місця проживання після завершення військової служби; оцінювання доступності соціальної інфраструктури за місцем майбутнього проживання (заклади освіти, дошкільні установи, спортивні та культурно-мистецькі центри тощо).

1-6 місяців до звільнення зі служби: визначення довгострокового місця проживання; організація переїзду; вибір житла; оренда або купівля житла.

Критерій "Культурне та соціальне середовище"

організовується за власними потребами і вподобаннями [11].

Висновки. Проведений аналіз зарубіжного досвіду формування систем переходу військовослужбовців до цивільного життя після завершення військової кар'єри дає підстави стверджувати, що в розглянутих у цій статті державах зазначений процес розглядається як невід'ємний елемент державної політики у сфері національної безпеки та оборони. Перехід до цивільного життя у США та Канаді не обмежується лише процедурою звільнення з військової служби, а охоплює комплекс взаємопов'язаних правових, соціальних, медичних, психологічних і професійних заходів, спрямованих на забезпечення успішної реінтеграції ветеранів і ветеранок у цивільне середовище.

Досвід США та Канади засвідчує, що ефективність системи переходу значною мірою залежить від її інституційної цілісності, міжвідомчої координації, а також завчасного планування заходів ще до моменту звільнення військовослужбовця зі служби. Важливим елементом таких систем є індивідуалізація підходів до кожного військовослужбовця, комплексний супровід у перехідний період, а також безперервність надання соціальних, медичних і консультаційних послуг після завершення військової кар'єри.

Особливу увагу заслуговує американська програма Transition Assistance Program (TAP), у межах якої процес підготовки до цивільного життя розпочинається за два роки до звільнення зі служби та включає професійне консультування, оцінювання компетентностей, фінансове планування, сприяння працевлаштуванню, психологічну підтримку та правове інформування. Водночас канадська модель переходу демонструє ефективність комплексного підходу, заснованого на концепції благополуччя ветерана, яка охоплює не лише питання працевлаштування чи соціального забезпечення, а й стан здоров'я, житлові умови, соціальну інтеграцію, сімейну підтримку та культурне середовище.

У контексті подальшого розвитку національної системи переходу військовослужбовців до цивільного життя доцільним видається врахування окремих елементів зарубіжного досвіду.

Зокрема, перспективними напрямками адаптації можуть бути: запровадження обов'язкових програм підготовки до цивільного життя ще до моменту звільнення з військової

служби; створення системи персонального супроводу військовослужбовців у перехідний період; розвиток міжвідомчої координації органів сектору безпеки і оборони, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти та зайнятості; формування єдиної цифрової системи супроводу ветеранів і ветеранок; розширення програм професійної перепідготовки та сприяння працевлаштуванню; забезпечення безперервності медичної, психологічної та соціальної підтримки після звільнення зі служби.

Водночас адаптація зарубіжного досвіду має здійснюватися з урахуванням українських реалій, насамперед умов воєнного стану, масштабів мобілізації, обмеженості державних ресурсів та зростання кількості

ветеранів і ветеранок. У зв'язку з цим механічне перенесення іноземних моделей не може вважатися ефективним без їх належної нормативної, організаційної та фінансової адаптації до національної системи публічного управління.

Таким чином, формування в Україні комплексної та ефективної системи переходу військовослужбовців до цивільного життя після завершення військової кар'єри має стати одним із пріоритетних напрямів державної ветеранської політики, оскільки успішна реінтеграція ветеранів і ветеранок є важливою передумовою не лише забезпечення їх соціального захисту, а й підтримання довгострокової стійкості держави.

Список використаних джерел

1. Про внесення зміни до пункту 5 статті 8 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" щодо системи переходу від військової кар'єри до цивільного життя : Закон України від 29.07.2022 № 2488-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2488-20> (дата звернення: 23.03.2026).
2. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 № 1350-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1350-2024-%D1%80> (дата звернення: 23.03.2026).
3. Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України; від 29.11.2024 № 1209-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1209-2024-%D1%80> (дата звернення: 23.03.2026).
4. Проект Закону України «Про основні засади державної ветеранської політики щодо ветеранів і ветеранок, які брали участь у відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України» від 25.08.2025 № 13696. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57192> (дата звернення: 23.03.2026).
5. McCable, G., Fleuty, K., & Almond, M. K. (2021). Forces in Mind Trust Research Centre summary of research on UK support to armed forces, veterans and families' education and training. Forces in Mind Trust Research Centre.
6. The Transition of Military Veterans from Active Service to Civilian Life (Transition du service actif à la vie civile des anciens combattants): Final Report of Task Group HFM-263. April 2021.

7. National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1991 : Public Law 101–510, 104 Stat. 1485. Congress.gov. URL: <https://www.congress.gov/bill/101st-congress/house-bill/4739/text> (дата звернення: 25.03.2026).

8. Veterans Opportunity to Work to Hire Heroes Act of 2011 : Public Law 112–56, 125 Stat. 713 (2011). Congress.gov. URL: <https://www.congress.gov/bill/112th-congress/house-bill/2433> (дата звернення: 23.03.2026).

9. United States Code. Title 10, Armed Forces, Chapter 58 – Transition Assistance Program. U.S. Code. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/chapter-58> (дата звернення: 25.03.2026).

10. Veterans Well-being Act : S.C. 2005, с. 21. Justice Laws Website. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-16.8/> (дата звернення: 25.03.2026).

11. My Transition Guide: Transitioning from Military to Civilian Life [Electronic resource] / Canadian Armed Forces Transition Group. – Ottawa: Department of National Defence, 2020. – Access mode: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/reports-publications/transition-guide.html> (дата звернення: 25.03.2026).

References

1. Law of Ukraine “On Amendments to Paragraph 5 of Article 8 of the Law of Ukraine ‘On Social and Legal Protection of Military Personnel and Members of Their Families’ Regarding the System of Transition from Military Career to Civilian Life,” No. 2488-IX, 29 July 2022. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2488-20>.

2. Cabinet of Ministers of Ukraine. Order “On Approval of the Strategy for the Formation of a System for Returning from Military Service to Civilian Life until 2033 and the Operational Action Plan for Its Implementation for 2025–2027,” No. 1350-r, 31 December 2024. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1350-2024-%D1%80>.

3. Cabinet of Ministers of Ukraine. Order “On Approval of the Veterans Policy Strategy until 2030 and the Operational Action Plan for Its Implementation for 2024–2027,” No. 1209-r, 29 November 2024. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1209-2024-%D1%80>.

4. Draft Law of Ukraine “On the Basic Principles of State Veterans Policy Regarding Veterans Who Participated in Repelling Armed Aggression of the Russian Federation against Ukraine,” No. 13696, 25 August 2025. Verkhovna Rada of Ukraine Official Web Portal. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57192>.

5. McCabe, G., Fleuty, K., & Almond, M. K. (2021). Forces in Mind Trust Research Centre: Summary of Research on UK Support to Armed Forces, Veterans and Families’ Education and Training. Forces in Mind Trust Research Centre.

6. NATO Science and Technology Organization. (2021). The Transition of Military Veterans from Active Service to Civilian Life (Transition du service actif à la vie civile des anciens combattants): Final Report of Task Group HFM-263.

7. National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1991, Public Law 101–510, 104 Stat. 1485. Congress.gov. Available at: <https://www.congress.gov/bill/101st-congress/house-bill/4739/text>.

8. Veterans Opportunity to Work to Hire Heroes Act of 2011, Public Law 112–56, 125 Stat. 713. Congress.gov. Available at: <https://www.congress.gov/bill/112th-congress/house-bill/2433>.

9. United States Code. Title 10, Armed Forces, Chapter 58 – Transition Assistance Program. Cornell Law School Legal Information Institute. Available at: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/chapter-58>.

10. Veterans Well-being Act, S.C. 2005, c. 21. Justice Laws Website, Government of Canada. Available at: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-16.8/>

11. Canadian Armed Forces Transition Group. (2020). My Transition Guide: Transitioning from Military to Civilian Life. Department of National Defence (Canada). Available at: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/reports-publications/transition-guide.html>.

Stetsiuk S. P., PhD in Law, Senior Research Fellow at the Research Laboratory for International Criminal Justice Issues, Educational and Research Institute of Military History, Law and Social Sciences of National Defence University of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7959-9137>

Foreign Experience of Military Personnel Transition to Civilian Life After the Completion of Military Career

This article examines foreign experience in the functioning of systems for the transition of military personnel to civilian life after the completion of their military careers as an integral component of state veteran policy. The relevance of the topic is driven by the growing number of veterans in Ukraine under conditions of large-scale armed aggression and the need to improve legal and institutional mechanisms for the social, professional, medical, and psychological reintegration of military personnel.

The study finds that in the United States and Canada, the transition of military personnel to civilian life is regarded as a complex and multi-layered process that begins well before discharge from military service. In the United States, the key instrument is the Transition Assistance Program, which provides phased preparation for service members' transition through counselling, competency assessment, financial planning, and employment support. In Canada, the Veterans Well-being model is applied, which is based on seven interrelated domains and provides individualized support throughout the reintegration process.

It is established that in the examined countries, the transition of military personnel to civilian life is not treated as a one-time administrative procedure of discharge from service, but rather as a long-term, multi-level, and structured process of veteran policy.

It is demonstrated that the effectiveness of foreign transition systems is ensured by institutional coherence, well-developed interagency coordination, early planning of service termination, and individualized approaches to each service member. An important element is the continuity of social, medical, and professional support after discharge, which contributes to reducing social risks and enhancing veterans' adaptation and integration into civilian society.

Based on the analysis, the study substantiates the expediency of adapting positive foreign experience to the functioning of Ukraine's veteran policy system. At the same time, such adaptation should take into account the specific features of the Ukrainian context, particularly the conditions of martial law, the scale of mobilization, limited state resources, and the growing number of veterans.

Keywords: *military personnel, military service, military career, armed aggression, demobilization, veterans, state guarantees, social protection, public authorities, civil society.*

Цитування за ДСТУ 8302:2015: Стецюк С. П. Зарубіжний досвід переходу військовослужбовців до цивільного життя після завершення військової кар'єри. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2026. № 2(36). С. 168-179. DOI: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2026.2.15>.

Citation APA: Stetsiuk, S. P. (2026). Zarubizhnyi dosvid perekhodu viiskovosluzhbovtziv do tsyvilnoho zhyttia pislia zavershennia viiskovoi kariery [Foreign experience of military personnel transition to civilian life after the completion of military career]. *Bulletin of the Penitentiary association of Ukraine*, 2(36), 168-179. <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2026.2.15>

Внесок автора. Автор самостійно здійснив концептуалізацію дослідження, аналіз джерел, підготовку тексту статті та формулювання висновків. Автор ознайомився з остаточною версією рукопису, схвалив її та погодився з поданням статті до публікації.

Академічна доброчесність. Автор підтверджує оригінальність, точність і достовірність тексту статті та наведених у ній результатів, а також дотримання принципів академічної доброчесності.

Використання інструментів штучного інтелекту. Автор засвідчує, що під час підготовки цієї статті інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Фінансування. Дослідження виконано в межах наукової діяльності авторів у відповідних установах і не мало окремого зовнішнього фінансування.

Author Contribution. The author independently conceptualized the study, analyzed the sources, prepared the text of the article, and formulated the conclusions. The author reviewed the final version of the manuscript, approved it, and agreed to submit the article for publication.

Academic Integrity Statement. The author confirms the originality, accuracy, and reliability of the text of the article and the results presented therein, as well as compliance with the principles of academic integrity.

Use of Artificial Intelligence Tools. The author certifies that no artificial intelligence tools were used in the preparation of this article.

Conflict of Interest. The author declares that there is no actual or potential conflict of interest.

Funding. The research was conducted within the framework of the author's academic activities at the relevant institutions and did not receive special external funding.

Надійшла: 11.04.2026

Прийнята до друку: 14.05.2026

Опублікована: 31.05.2026

Received: 11 April 2026

Accepted for publication: 14 May 2026

Published: 31 May 2026